

Author: SÁGHI, Attila

Title: THERE IS NO QUESTION WHOSE LADY SHE IS

Citation: Metszet, Vol 17, No 4 (2026), pp 22-27,

<http://doi.org/10.33268/Met.2026.4.2>

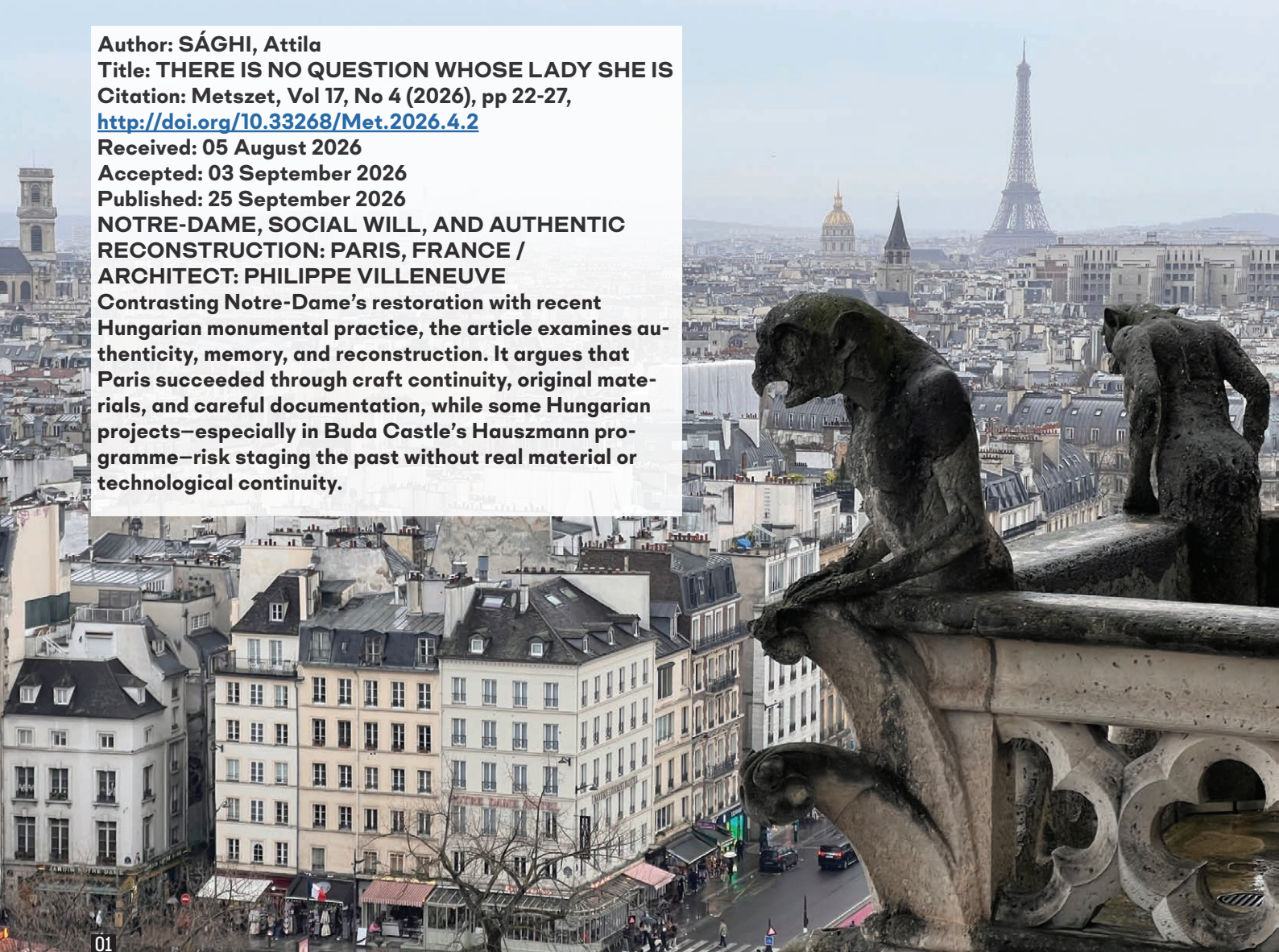
Received: 05 August 2026

Accepted: 03 September 2026

Published: 25 September 2026

NOTRE-DAME, SOCIAL WILL, AND AUTHENTIC
RECONSTRUCTION: PARIS, FRANCE /
ARCHITECT: PHILIPPE VILLENEUVE

Contrasting Notre-Dame's restoration with recent Hungarian monumental practice, the article examines authenticity, memory, and reconstruction. It argues that Paris succeeded through craft continuity, original materials, and careful documentation, while some Hungarian projects—especially in Buda Castle's Hauszmann programme—risk staging the past without real material or technological continuity.

NEM KÉRDÉS KINEK AZ ASSZONYA

NOTRE-DAME, TÁRSADALMI AKARAT ÉS A HITELES REKONSTRUKCIÓ KÉRDÉSEI

Különleges szakmai találkozón vettem részt február végén Párizsban. Az International Museum Construction Conference sorozatának egyik rendhagyó programja nem egyszerűen arról szólt, hogy meghallgassunk néhány előadást a Notre-Dame helyreállításáról. A szervezők ennél sokkal többet adtak: valódi betekintést kaphattunk a színfalak mögé. Felmeheztünk olyan terekbe, a harangokhoz és a fedélszékekhez kapcsolódó részekbe is, ahová a turisták általában nem jutnak el, és találkozhattunk a rekonstrukció alkotóival: tervezőkkel, projektvezetőkkel, építészekkel, restaurátorokkal, ácsokkal, tetőfedőkkel, azokkal az emberekkel, akik az elmúlt években szó szerint újra felépítették a katedrális egyik legfontosabb részét.

- 01 A Victor Hugo által ismertté tett gorgók
- 02 Újjáépült a négyezeti lovagtorony
- 03 Szinte ismeretlen részletek a tornyok belső oldaláról

02

03

ÉPÍTÉS | ARCHITECT
Philippe Villeneuve

FOTÓ | PHOTO
Rémi Fromont, Cédric Trentesaux, a szerző

SZERZŐ | AUTHOR
SÁGHI Attila

—Ami igazán megmaradt bennem, az az a szakmai és emberi minőség és az az egyszerűen felemelő hangulat volt, amely az egész helyreállítást körülvette. Ott állni a Notre-Dame-ban, beszélgetni azokkal, akik a leégett fedélszékletet újraácsolták, akik kézzel bárdolt tölgygerendákból, hagyományos kötésekkel és történeti technológiákkal dolgoztak, egészen más élmény, mint olvasni egy sikeres rekonstrukcióról. [1]

—A Notre-Dame 2019. április 15-i tüze nemcsak egy épületet sebzett meg. [2] A világ egyik legismertebb székesegyháza égett, de vele együtt valami sokkal nehezebben megfogható dolog is: egy közös kulturális kép, egy európai emlék, egy olyan épület, amelyet hívők és nem hívők, franciák és nem franciák egyaránt sajátjuknak éreztek. A „Notre-Dame” magyarul: Mi Asszonyunk. Ez a név különös pontossággal fejezi ki, mi történt Párizsban. Nem egy távoli műemlék sérült meg, hanem valami, amit nagyon sokan valóban a magukénak éreztek.

—Ehhez a kötődéshez természetesen nemcsak az épület fantasztikus építészeti minősége járult hozzá. Victor Hugo A párizsi Notre-Dame című regénye — és Quasimodo alakja — megsokszorozta a katedrális ismertségét és szeretettségét. Ez különösen szépen mutatja, hogy egy műemlék soha nem pusztán kőből, fából, ólomból és üvegből áll. Hozzá tartoznak a történetek, a képek, a legendák, az irodalmi és művészeti feldolgozások, vagyis mindaz a szellemi örökség, amely generációkon keresztül újra és újra jelentést ad neki.

—A Notre-Dame ezért nemcsak építészeti emlék, hanem kulturális csomópont is. Az épület és a róla szóló történetek egymást erősítik: a katedrális hitelessége erőt ad a regénynek, a regény pedig újabb és újabb embereket vezet vissza az épülethez. Ez a kölcsönhatás minden jelentős műemlék esetében alapvető. Egy történeti épület akkor válik igazán közösségi üggyé, ha nemcsak nézzük, hanem történeteket kapcsolunk hozzá, ha emlékeink, érzéseink, olvasmányaink, városi élményeink és közös kulturális képeink is benne sűrűsödnek.

—Ezért volt különösen érdekes látni, hogy a helyreállítás nem pusztán technikai vagy esztétikai döntéssorozatként zajlott. Természetesen voltak szakmai viták. Egy ekkora, ennyire összetett, ennyire szimbolikus épületnél ez elkerülhetetlen. Voltak és vannak vitatott elemek, például az üvegművészeti beavatkozások körül. De a tető és a fedélszék rekonstrukciója tekintetében meglepően egyértelmű volt a társadalmi akarat: azt akarták visszakapni, amit elveszítettek. Azt a Notre-Dame-ot, amelyet ismertek, amelyhez emlékek, képek, városi élmények, irodalmi történetek és nemzeti önazonosság kapcsolódott.

—Itt kezdődik a történet műemlékvédelmi értelemben igazán izgalmas része.

—A rekonstrukció szó a műemlékvédelemben mindig kényes. Joggal az. Túl sokszor használták már fel arra, hogy valami újat réginek álcázzanak, hogy történelmi folytonosságot színleljenek ott, ahol valójában politikai, turisztikai vagy reprezentációs szándék működik. De

01
02
03

04

ebből nem következik, hogy minden rekonstrukció eleve hamis lenne. A kérdés soha nem önmagában az, hogy visszaépítünk-e valamit. A kérdés az, hogy mit, milyen tudás alapján, milyen anyagból, milyen technológiával, milyen szándékkal és milyen társadalmi felhatalmazással építünk vissza.

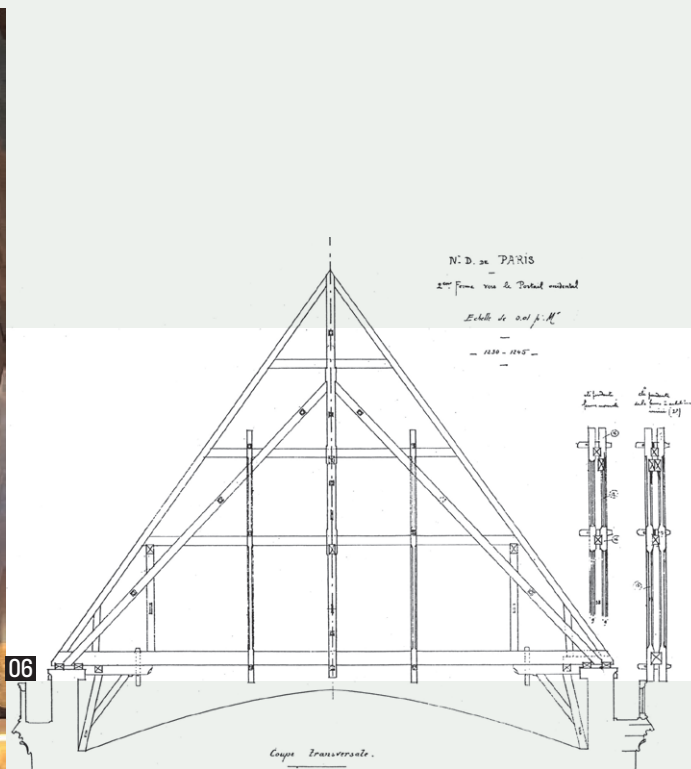
—A Notre-Dame esetében nem díszletet építettek vissza. Nem egy történeti hangulatot akartak előállítani. Nem csupán a formát rekonstruálták, hanem az anyagot, a szerkezetet, a technológiát és bizonyos értelemben a mesterségbeli tudást is. A középkori fedélszék, a híres „erdő” újra tölgyből készült. A gerendákat nem ipari

faelemként kezelték, hanem olyan építőanyagként, amelynek kiválasztása, megmunkálása és beépítése maga is kulturális cselekedet. A tető fedése sem egyszerűen korszerű burkolat lett, hanem ólomlemez, a hagyományos tetőfedő mesterség logikájával.

—Ez a döntés nem a legegyszerűbb út volt. Biztosan lehetett volna gyorsabban, olcsóbban, iparosítottabban, egyszerűbben is megoldani. Lehetett volna azt mondani, hogy kívülről úgysem látszik, milyen kötésekkel áll össze a fedélszék. Lehetett volna könnyebb szerkezetet, más anyagot, látványban hasonló, de technológiájában teljesen eltérő megoldást választani. A francia döntéshozók,

05
06

07

- 04 A konferencia résztvevői a főhajó boltozata alatt
 05 Új, ledcsíkokkal díszített fedélszék
 06 A fedélszék metszete

tervezők és mesterek mégis a nehezebb utat választották. A leghitelesebbet.

—Ez nem azt jelenti, hogy minden műemléknél az „egy az egyben” rekonstrukció lenne a helyes út. Éppen ellenkezőleg. A műemlékvédelem egyik legfontosabb képessége a megkülönböztetés. Tudni kell, mikor kell konzerválni, mikor kell kiegészíteni, mikor kell kortárs beavatkozást alkalmazni, mikor kell a hiányt hiányként megmutatni, és mikor van helye a rekonstrukciónak. A Notre-Dame tetőzete azért különleges eset, mert a pusztulás hirtelen, dokumentált és közösségileg átélt volt; az elveszett szerkezetekről rendkívül részletes tudás állt rendelkezésre; az épület jelentése pedig olyan erővel él a társadalomban, hogy a visszaállítás nem a múlt meghamisításának, hanem a közös emlékezet helyreállításának gesztusává vált.

—Ebben az értelemben a Velencei Karta sem egy elvont tiltó tábla. Nem azért kell óvatosan bánni a rekonstrukcióval, mert valaki egyszer egy nemzetközi dokumentumban ezt leírta. A karta inkább felismerte és megfogalmazta azt, amit a józan műemléki gondolkodás amúgy is tud: a történeti épület értéke nemcsak a formájában van, hanem az anyagában, a szerkezetében, a történeti rétegeiben, az eredetiségében, és abban a társadalmi jelentésben is, amely körülveszi. A szabály tehát nem önmagáért van. Azért van, hogy ne hazudjunk az épületekkel.

—A Notre-Dame rekonstrukciója ebből a szempontból nem a műemlékvédelem kijátszása, hanem annak egyik komoly próbája volt. Meg lehet-e úgy ismételni egy történeti formát, hogy közben nem hamisítunk? Lehet-e úgy visszaépíteni, hogy közben nem csupán látványt

gyártunk, hanem tudást, mesterséget, közösségi élményt és szakmai minőséget is újrateremtünk?

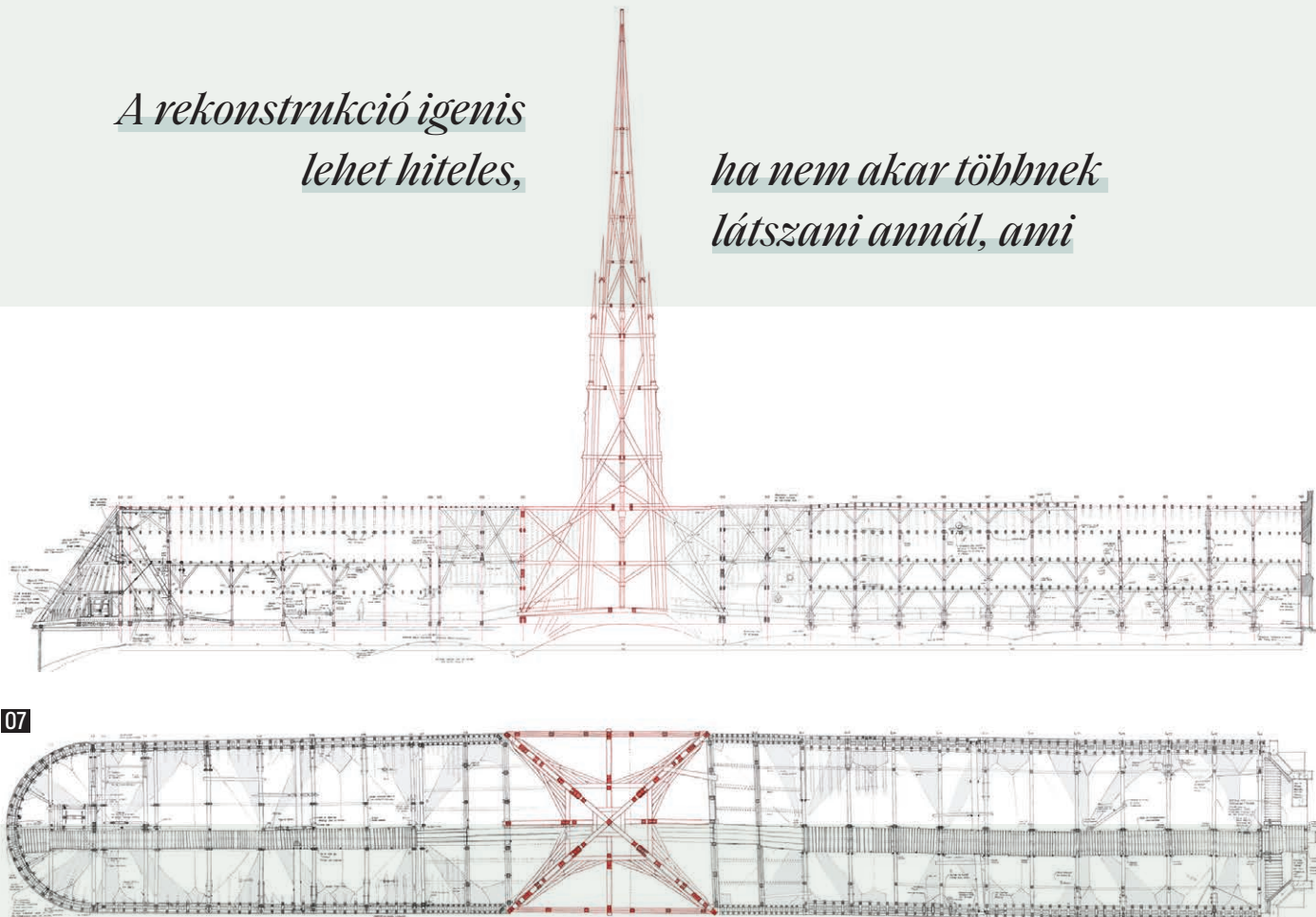
—Párizsban erre a kérdésre nagyon erős válasz született. És éppen ezért különösen tanulságos a Notre-Dame példája Magyarországról nézve. Nálunk is jelentős társadalmi igény van arra, hogy történeti épületeink újra méltó állapotba kerüljenek. Az emberek szeretik a régit, szeretik az eredetit, szeretik, ha egy ismert és fontos épület visszanyeri elveszett méltóságát. Ez az igény önmagában nem korszerűtlen, nem romantikus tévedés és nem is szakmatlan. Ellenkezőleg: a műemlékvédelem egyik legerősebb társadalmi alapja éppen ez a kötődés.

—A társadalom nagyon is érti, hogy egy régi épületben nem pusztán négy falat lát. Hanem emléket, arányt, anyagot, kézműves tudást, történeti folytonosságot, városi identitást. Amikor az emberek azt mondják, hogy szeretnék visszakapni a régit, akkor többnyire nem vasbetonból kiöntött múltat kérnek. Nem történelmi jelmezbe öltöztetett kortárs épületet. Nem építészeti hamisítványt. Hanem azt szeretnék, hogy ami értékes volt, amihez kötődnek, ami az adott hely igazságához tartozik, az méltó módon maradjon meg, vagy ha valóban elveszett, akkor a lehető leghitelesebb tudás alapján térjen vissza.

—A probléma ott kezdődik, amikor ezt a jogos társadalmi vágyat nem hiteles helyreállítással, hanem történeti díszletgyártással szolgálják ki. A budai Várban zajló Hauszmann-program több eleme ebből a szempontból komoly szakmai figyelmeztetés. Nem azért problematikus, mert valaha valaki egy nemzetközi kartában leírta, hogy bizonyos rekonstrukciós gesztusokkal óvatosan kell bánni. Hanem azért, mert sok esetben éppen azzal megy

*A rekonstrukció igenis
lehet hiteles,*

*ha nem akar többnek
látszani annál, ami*

07

szembe, amit a társadalom valójában keresne ezekben az épületekben: az eredetiség, az anyag, a történeti folytonosság és az arányos beavatkozás élményével.

—A budai Vár nem attól lesz hitelesebb, ha egyre több történeti formájú új épület jelenik meg benne. A hitelesség nem a homlokzati körvonalak puszta visszarajzolásából születik. Ha egy épületnek nincs valós anyagi folytonossága, ha a szerkezete, technológiája, részletképzése és kulturális helyzete nem a történeti valóságból, hanem egy mai reprezentációs szándékból következik, akkor a végeredmény könnyen vasbeton Disneylanddé válik. Lehet látványos, lehet turisztikailag könnyen fogyasztható, lehet első pillantásra ismerős, de közben éppen azt veszíti el, amiért a régi épületeket szeretjük.

—Ez különösen igaz a Honvéd Főparancsnokság és a volt hadügyminisztérium újraépítése körüli kérdésekre. Itt nem egyszerűen arról van szó, hogy egy megsérült vagy elpusztult történeti részletet hiteles dokumentáció és eredeti technológiai logika alapján helyreállítanak. Sokkal inkább arról, hogy mai szerkezetekből, mai építési logikával, részben soha nem volt formákkal jön létre egy olyan építészeti kép, amely történetiként akar viselkedni. Ez nem a közösségi emlékezet helyreállítása, hanem új építészeti fikció.

—A különbség tehát nem abban van, hogy Párizsban szabad rekonstruálni, Budapesten pedig nem. Nem ez a kérdés. A valódi kérdés az, hogy a rekonstrukció az elveszett történeti valósághoz próbál-e közel kerülni, vagy csak a múlt látványát használja fel. A Notre-Dame esetében az anyag, a szerkezet, a mesterség és a társadalmi akarat egy irányba mutatott. A budai Vár egyes beavatkozásainál ezzel szemben sokszor az a benyomásunk, hogy

a történeti forma mögül hiányzik az anyagi és szellemi hitelesség.

—Ezért fontos kimondani: a társadalmi igény nem a hamis régiségre irányul. Az emberek nem vasbetonból öntött múltat szeretnének, hanem olyan épületeket, amelyekben felismerhető a történeti folytonosság, a mesterségbeli minőség és az eredetiség tisztelete. Ha ezt a vágyat rosszul értjük, akkor a műemlékvédelem helyett látványipart kapunk. Ha jól értjük, akkor a múlt nem dekoráció lesz, hanem élő kulturális erőforrás.

—A Notre-Dame példája azért fontos, mert megmutatja, hogy a rekonstrukció igenis lehet hiteles, ha nem akar többnek látszani annál, ami, és ha közben a lehető legtöbbet visszahoz abból, ami valóban elveszett. Nem a látszat kedvéért, hanem az épület igazsága miatt. Nem a múlt eljátszásaként, hanem a közösségi emlékezet felelős helyreállításaként.

—Számomra az egyik legszebb elem nem is magában az épületben, hanem az építkezés környezetében volt látható. Az óriásplakátokon nem politikusokat, szponzorokat, intézményvezetőket vagy támogató logókat ünnepeltek. Hanem a mestereket. Ácsokat, bádogosokat, restaurátorokat, kőfaragókat, rajzolókat, mérnököket, műhelyeket. Azokat az embereket, akiknek a keze, tudása, fegyelme és alázata nélkül nem lett volna mit megnyitni. Egy világváros közepén, egy világhírű műemlék újjászülésekor a szakmunka hősei kerültek a nyilvánosság elé.

—Ez Magyarországról nézve megint csak tanulságos. Nálunk is sokat beszélünk örökségről, nemzeti értékről, történelmi felelősségről. De közben gyakran megelégedünk arról, hogy a műemlékvédelem nemcsak döntéshozói és tervezői kérdés. Nemcsak hatóság, nemcsak költségvetés, nemcsak közbeszerzés, nemcsak politikai

- 07 A fedélszék teljes felmérési terve
08 A konferenciakülönböztetési helyszíne egyetlen részletről beazonosítható: Jean Nouvel Arab Világ Intézete

akarat. Hanem mesterség. Élő tudás. Olyan szakemberek munkája, akik értik az anyagot, a szerkezetet, a részletet, a történeti technikát, és akik nélkül a legszebb koncepció is csak papíron marad.

—A Notre-Dame felújítása ennek a mesterségbeli kultúrának is látványos rehabilitációja volt. A francia társadalom nemcsak az épületet kapta vissza, hanem azokat az embereket is felfedezte, akik képesek voltak visszaadni neki. Ez óriási dolog. Egy helyreállítás akkor válik igazán közösségi üggyé, ha nemcsak a végén lehet büszkének lenni rá, hanem közben is. Ha az építkezés nem eltakarandó zavar, hanem tanulási folyamat, közös figyelem, társadalmi esemény.

—A finanszírozás ugyanilyen fontos tanulság. A Notre-Dame helyreállítására világszerte rendkívüli adományozási hullám indult el. Magánszemélyek, vállalatok, alapítványok, nagy mecénások és kisebb adományozók együtt teremtették meg a rekonstrukció pénzügyi alapját. A francia állam szerepe természetesen megkerülhetetlen volt a szervezésben, a keretek megteremtésében, az irányításban és a felelősségvállalásban. De a források jelentős része társadalmi és mecénási támogatásból állt össze. Sőt, a beérkezett összeg a rekonstrukció szűken vett költségein túl további restaurálási feladatokra is lehetőséget adott.

—Ez megint csak több, mint pénzügyi adat. Azt mutatja, hogy ha egy épület valóban közös ügy, akkor a társadalom nemcsak véleményt formál róla, hanem áldozatot is hoz érte. És azt is, hogy a nagy kulturális örökségi beruházásoknál nem mindig az a legfontosabb kérdés, hogy

az állam mindent maga finanszírozzon. Sokkal inkább az, hogy képes-e olyan hiteles célt, olyan világos szakmai programot és olyan társadalmi bizalmat teremteni, amelyhez mások is szívesen csatlakoznak.

—Igen, a Notre-Dame tüze tragédia volt, ezen nincs mit szépíteni. Egy pótolhatatlan történeti szerkezet semmisült meg, és a világ néhány órán át tehetetlenül nézte, ahogy egy európai szimbólum lángol. De az elmúlt öt év azt is megmutatta, hogy egy ilyen veszteségből lehet közös erőt építeni. Lehet belőle szakmai minőséget, társadalmi összefogást, mesterségbeli büszkeséget és új kulturális önbizalmat teremteni.

—A felújított Notre-Dame-ot ma nem kevesebben, hanem várhatóan még többen keresik fel. Nemcsak azért, mert újra látogatható, hanem azért is, mert a története gazdagabb lett. A tűz, a veszteség, az újjáépítés és a mesterek munkája most már hozzátartozik ahhoz, amit a látogató lát. A katedrális nem egyszerűen visszakapta a tetőzetét. Új réteget kapott: egy 21. századi közösségi rekonstrukció emlékét.

—Talán ez a legfontosabb tanulság számunkra is. A műemlék nem halott tárgy. Nem múzeumi preparátum. Nem is politikai díszlet. Akkor él, ha a társadalomnak van hozzá köze. Ha érti, szereti, használja, vitatja, támogatja, és ha a szakma képes ezt a kötődést felelősen, hitelesen és magas minőségben formába önteni.

—A Notre-Dame esetében ez történt. Mi Asszonyunk új tetőt kapott. De, ami igazán fontos: nemcsak tetőt, hanem újra közös figyelmet, közös büszkeséget és közös történetet is.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Fromont, Rémi - Trentesaux, Cédric: „Le relevé des charpentes médiévales de la cathédrale Notre-Dame de Paris : approches pour une nouvelle lecture” *Monumental*, 2016/1, Éditions du Patrimoine - Centre des monuments nationaux, pp 70-77, hozzáférhető: <<http://www.editions-du-patrimoine.fr/Librairie/Monumental/Monumental-2016-1-Charpentes-et-couvertures>> [utolsó belépés: 2026-06-01].
- [2] Bertrand, Loïc - Janvier, Philippe - Gratiot, Denis - Brechignac, Catherine: „Restore world's cultural heritage with the latest science”, *Nature*, Vol 570, No 7760, p 164, DOI: <<https://doi.org/10.1038/d41586-019-01816-0>> [utolsó belépés: 2026-06-01].

TÁRSZERVEZŐ FŐÉPÍTÉSZEK: Rémi Fromont, Pascal Prunet | STATIKA: Prof. Carlo Blasi (Studio Comes) | ÉPÍTÉSVEZETÉS ÉS LOGISZTIKA: Patriarche ügyökség | BERUHÁZÓ, PROJEKTKOORDINÁCIÓ: Rebâtir Notre-Dame de Paris (Jean-Louis Georgelin (2019-2023), majd Philippe Jost) | KŐMŰVES ÉS KŐFARAGÓ MUNKÁK: Pradeau Morin (Eiffage) | BOLTOZATOK, KŐRESTAURÁLÁS: Lefèvre, CCR (Balas Group) | ÉPÜLETGÉPÉSZET ÉS TŰZVÉDELME: Eiffage Énergie Systèmes | OPC - ÜTEMEZÉS, PROJEKTKOORDINÁCIÓ: Setec Opency / SICA Logistique | FA TETŐSZERKEZET ÉS FLÛCHE: Le Bras Frères (vezető), Asselin, Cruard Charpente, MDB - Les Métiers du Bois | HAJÓ ÉS KÓRUS TETŐSZERKEZETE: Ateliers Perrault, Ateliers Desmonts | FALFESTMÉNYEK ÉS BELSŐ DEKORÁCIÓ: ARCOA / GMPA | SZOBRÁSZATI RESTAURÁLÁS: Atelier Jean-Loup Bouvier / Tollis / Vermorel